

Stauings Radio-Tale om Færoerne

Tirsdag den 5. April 1938.

Talan, Stauning helt um botan av foroyiskum vinnulivslíkndum hin 5. april í radio, hevur sjálvandi — sum alt í baðani kemur — vakt óðiliga harða mótsöðu og agitasjón frá vinnuflokksins síðu. Vit skulu ífr prenta hana upp, orðrætta.

Færoerne, der er beliggende i det nordlige Atlanterhav, paa 62° nordlig Bredde, er som bekendt et Amt i Danmark.

Disse Øer er ikke meget kendte af Befolkningen i det øvrige Land; de er vanskeligt tilgængelige, og Rejsen op til Øerne er ofte stormfuld og haard. Men i de senere Aar er man dog blevet opmærksom paa Øerne og deres Befolkning, særlig fordi Vædensforholdene ogsaa har forårsaget betydelige Besværigheder for den lille Befolkning, hvis Liv bestandig har formet sig som en haard Kamp for Tilværelsen.

Der lever vel 26.000 Mennesker paa disse stormslagne, havombruste Klippeøer, og en lang Tid var Næringslivet i Hovedsagen knyttet til Fiskeri, Produktion af Klipfisk og Salg af denne Vare i det sydlige Evropa — særlig Spanien og Italien, men dette er ingenlunde Færoernes historiske Stilling.

Færoerne har som andre Dele af Norden en lang Historie bag sig. Det ældste, der foreligger om Øerne, skal være skrevet af en irsk Munk i Aaret 825, og heraf fremgaar det, at et Antal Irer, der ønskede at leve som Eneboere, har opholdt sig paa Færoerne i længere Tid. Iøvrigt har Norge oplevet en Udvandring til Øerne, paa Harald Haarfagers Tid, altsaa 860—930. Harald Haarfager var Norges første Enekonge. Han indførte mange Forandringer i Rigets Forhold og fremkaldte derved stor Misfornøjelse blandt Stormændene.

En Del af disse forlod saa Norge og slog sig ned i Nordmandiet, paa Island og paa Færoerne, men ogsaa her kom Civilisation og Kongemagt over dem. Omkring Aar 1000 fortælles det, at Kristendommen blev indført paa Færoerne ved Sværheds Hjælp, og efter at Øerne i 1035 var underlagt Norge, indsatte Kong Magnus en Lensherre Leif Ossurson, som raadede enevældigt i sin Tid.

Af den nyere Historie ved vi, at Danmark i 1814 maatte afstaa Norge til Sverrig, og ved Kiel-Freden blev de saakaldte Skatlande, hvortil Færoerne regnedes, henlagt under Danmark, hvilken Afgørelse i 1821 er godkendt af Norges Storting. Den lille Befolkning har næppe haft blide Kaar. Den er blevet udbytet under forskellige Former, og Almuen levede fattigt og uden Frihed.

Indtil 1914 var Handelen paa Færoerne i Bergens-Købmands Hænder, og da Øerne lagdes ind under Danmark, indførte Kong

Frederik den IV en Monopolhandel, der omtales meget ilde.

Oplysningen stod meget lavt. Almuen Børn fik kun den Undervisning, som Forældrene kunde yde, og det er først helt fremme i Slutningen af sidste Aarhundrede, at et ordnet Skolevæsen er indført ogsaa for Almuen. Anton Degn fortæller i et udgivet Skrift, at det var forbudt Almuesfolk at indgaa Ægteskab, og det var først i 1844, at Gejstligheden gjorde Skridt til at faa ophævet dette Forbud.

Der var ligeledes helt til 1865 en Art Tvangsarbejde bestaaende, saaledes nemlig, at Jordbesidderne kunde udskrive fornoget Mandskab til deres Baade i den bedste Fiskeetid, hvorved disse udskrevne Fiskere hindredes i at arbejde hos selv i den gode Tid, og de maatte nøjes med den ringe Part i Fangsten, som var tilskrevet det udskrevne Mandskab.

Der har saaledes langt frem i Tiden været haarde Vilkaar paa Færoerne for den besiddelsesløse Befolkning, og det er forstaaeligt, om Følelsen heraf lever endnu, og det er ogsaa forstaaeligt, at der lurer Mistro og Tvivl overfor Landet, der har Højhedsretten over Øerne, selvom saadan Mistro nu i mange Aar har været ubegrundet.

Som allerede nævnt, var Næringslivet et andet i Fortiden, end Tilfældet nu er. Agerbruget havde stor Betydning og Hjemmeindustrien, Strikning af Strømper og Trøjer ligesaa. I Aaret 1813 avledes der over 1300 Tdr. Byg paa Øerne, men Hjemmeindustrien beslaglagde Arbejdskraften saa stærkt, at Landbruget blev forsumt, og stor Kornimport blev nødvendig. Ved Begyndelsen af forrige Aarhundrede var Fiskeriet endnu af ringe erhvervsmæssig Betydning. Værdien af den fra Færoerne udførte Fisk udgjorde kun 5,8 pCt. af Totalværdien af udførte Varer. Men omkring 1840 begyndte den store Forandring, altsaa Overgangen til Erhvervsfiskeri, og i Nutiden udgør Fiskens Udførselsværdi vel 80—90 pCt. af den samlede Udførsel.

Afsætningsvilkaarene for Fisk er imidlertid som nævnt blevet slettere i de senere Aar paa Grund af Borgerkrig og økonomiske Forstyrrelser, og der paakaldes stadig Assistance for den lille Befolkning.

Det gammeldags Fiskeri trænger desuden haardt i Konkurrencen med moderne Fiskeriskaber og store Fartøjer, og endelig er Fiskerigdommen stadig formindsket paa Færingernes gamle Fiskepladser, hvor Anvendelsen af Trawl har virket som Rovdrift.

Paa mange Maader er der ydet Bistand og økonomisk Støtte igennem Love og Bevillinger fra Staten, men det er sikkert en Ny-Orientering og Omlægning,

AKTIESELSKABET FØROYA BANKI

Hovedkontor: THORSHAVN Stiftet 1906. Afdeling: TRANGISVAAG
AKTIEKAPITAL OG RESERVER KR. 900.000.

Bankforretninger af enhver Art udføres.

Kontortid 11—3. Lørdag 11—2.

SILDEGARN

Et stort Parti nye barkedede Sildegarn sælges billigt.

A/S Balslev & Co.
Tlf. 20, 193, 237.

DREINGJAKLÆDIR

i stórum úrvali og góðum kvaliteti! Alt gjøgnumfóðrað!
Passar til allar dreingir frá 3—17 ár.

Orðrar út á bygdinrar avgreiðast umgangandi móti postuppkrevjan.

Kathrine Petersens klæðnaðuð, Tvøroyri.

der er nødvendig.

Af Færoernes Areal anlægs Halvdelen at være anvendeligt som Jordbrug og Græsgange, men det er vist kun en Sjettedel af den dyrkbare Jord, der er opdyrket. Ved Hjælp af den nyeste Tids Jordlove, som angribes af Kongsbonden Patursson, maa der være Mulighed for at faa betydeligt mere ud af Jorden, end Tilfældet nu er.

Der skal efter Optællinger være ca. 100.000 Faar og 5000 Stkr. Hornkvæg; det er sandsynligt, at denne Produktion kan forøges, og naturligt vilde det være, om Svineopdræt føjedes ind i det færøske Landbrug.

Hvis Landbruget kan overtage en væsentlig Del af Forsyningen til Hjemmemarkedet og forøge Udførselen af visse Varer som Uld og Lammekød, vil visse Udgifter kunne undgaaes, og ny Omsætning og Beskæftigelse blive mulig.

Der er muligvis foruden brugbare Kul visse Forekomster i Jorden, som kan udnyttes. Mistænksomheden har foreløbig hindret den rationelle Udnyttelse af visse Stoffer, som er blevet tilbudt, men efterhaanden vil de enkelte Interesser sikkert blive overskygget af det færøske Samfunds fælles Interesser. Samarbejde er absolut nødvendigt, og alle Fordelene ved dette skal naturligvis tilflyde Øerne til Fordel for de samfundsvigtige Institutioner, som findes eller tiltrænges.

Omlægning af gamle Erhverv, bedre Udnyttelse af hverder, som er til Stede, og Etablering af nye Erhverv og ny Omsætning, det er og maa være Parolen.

Det lille Danmark kan ikke ofre Millioner hvert Aar for den

lille Befolkning, og endda kun opnaa at se denne Befolkning fore en kummerlig Tilværelse.

Mere Beskæftigelse, mere Indtægt, mere Omsætning og derved Indkomster for Kommunerne, det maa være Maalet, og der skal ikke mangle god Vilje herne fra til videre Udbygning af Skolen og de sociale Indretninger til Folkets Gavn og Højnelse.

Længe har Amtet og Staten maattet træde til med ekstraordinære Midler, men nu maa vi tilstræbe en virkelig rationel Ordning.

Ministeriet nedsætter nu en Kommission, hvori der kommer Repræsentanter for Færoernes Lagting, for Kommunerne, Erhvervene og for Arbejderne, samt Repræsentanter for forskellige Ministerier og for Landsforeningen »Dansk Arbejde«, som længe har beskæftiget sig med Forsøg paa at skabe Produktion og Beskæftigelse.

Jeg haaber, at denne Kommission vil være i Stand til at klarlægge Forholdene og til at anvise de Veje, man maa gaa. Det gælder Landbrugets Udvikling, Fiskeriets Modernisering, Hjemmeindustriens rationelle Ophugning og nye Produktioners Tilvejebringelse, hvorunder ogsaa en samfundsmæssig Udnyttelse af Værdier, som retteligt tilhører det færøske Samfund og ikke enkelte, tilfældige Grundejere.

Senere vil Forhandling med Repræsentanter fra Lagtinget blive optagne med det Formaal at planlægge offentlige Arbejder, Udgifters Fordeling og Tilvejebringelse af nødvendige Indtægter for Lagtinget, Amtet og Kommunerne.

Jeg udtaler Haabet om gode Fremskridt for Befolkningen paa

Atlanterhavs-Øerne. Den har har sikkert i de Kriseaar, der er oplevet, følt at der var Fordele ved at være flere end 26.000 om at bære Tidens Byrder. Det er nødvendigt, at denne Befolkning nu yder sin Indsats i et Arbejde for at reformere Samfunds- og Erhvervsliv. Man bør fordybe sig alvorligt i denne Opgave, selv om det skal ske paa Bekostning af de ørkesløse Stridigheder, der i visse Tider har optaget Sindene.

Nu gælder det Fremtiden og Livet for den færøske Befolkning.

Stríðið í Palestína.

Í árávís hevur borist saman millum Arabarar og Jodar í Palestína. Ongland, ið hevur yvirvaldið í landinum, hevur havt herfólk frá fyrri at halda skil á, og ofta hava hesir hermenn verið fyrri so stórum álopum, at tað hálvavegna hevur verið reiðiligt kríggj.

Italia, ið eina tíð helt Ongland ganga sínum interessum í Spania ov nær, hevur fort sterka agitasjón millum Arabararnar fyrri at fáa teir at reisa seg móti Onglendingum bæði í Palestína og aðrastaðni, har Onglendingar ráða yvir landi, sum Arabarar búgva í.

Onglendingar skutu einaferð uppá, at Palestína skuldi býstast sundur millum Jodar og Arabar, og teir ætlaðu Jodum Jerusalem og aðrar býir. Hetta setti reiðiliga eld á krúttunnuna. Arabararnir vildu ikki uppá nakran máta lata seg reka eystur um Jordan, og Jodarnir vóru langt frá feignir yvir at lata nakað av sínum forna landi til fremmandar menn, ið trúkaðu seg inn.

Og so javnan hevur síðani ljóðað frá, at Onglendingar ella Jodar hava verið fyrri álopum av Arabarum. Men nú frættist, at Onglendingar fyrri álvara fara undir tað torfura arbeiði, ið tað má vera, at býta landið sundur, so hvørt hetta fólkíð býr sær. Nevndin, ið hetta starv skal hava í hondum, fór hósdagin til Palestína.

Hvat kann landbúnaðurin spara okkum?

- 1) Alla innforslu av grønmeti afturat at eyka grønmetisáttid fleiri ferðir.
- 2) Alla innforslu av eplum — og kanska dyrka til útforslu og fóður av einum eykaðum djórabaldi.
- 3) Meginpartin av korn- og mjólkinnforslu. Føroyskt korn smakkar ollum kanska ikki so væl. Men føroyska kornið er fleiri ferðir betri fyrri heilsuna enn hitt við kemikalium bleikta og við óðrum giftum íblandaðum útlandska mjólið.

Ein bjarging liggur í, at fáa Føroya fólk at troyta hetta burtur úr jorð okkara.